

6. Швець В.Д. Законодавча реалізація кримінально-правової політики: аналіз законопроектної діяльності Верховної Ради України V скликання з питань кримінального права / В.Д. Швець, В.М. Грицак, Я.І. Василькевич, В.О. Гацелюк ; [вступне слово проф. Мельника М.І.] – К.: Атіка, 2008. – 244 с.

УДК 343.985

О.І. Сумцов
В.М. Глазунов
Р.М. Шехаєвцов

**ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСОВИХ ВИТРАТ
НА ДОСУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ
ПО КРИМІНАЛЬНИМ СПРАВАМ ЯК ОСНОВА
ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

У статті, на підставі результатів проведеного дослідження слідчої практики, визначені часові витрати на розслідування кримінальних справ різної категорії складності та можливості використання отриманих даних при розробці нового кримінально-процесуального кодексу України.

Ключові слова: *досудове провадження; процесуальна дія; слідча дія; робочий час; часові витрати робочого часу.*

В статье, на основе проведенного исследования следственной практики, определены временные затраты на расследование уголовных дел разной категории сложности и возможности использования полученных данных при разработке нового уголовно-процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: *досудебное производство; процессуальное действие; следственное действие; рабочее время; временные затраты.*

In the article, based on our research investigative practice, identified the time spent on investigation of criminal cases of various difficulty and the possibility of using the data in the development of the new Criminal Procedural Code of Ukraine.

Key words: *pre-trial proceedings, proceedings, investigative action, working time.*

Протягом останніх 15 років в Україні серед науковців, працівників правоохоронних органів, суддівського корпусу та політиків в нашій державі ведеться активна дискусія щодо реформування системи кримінального судочинства. Оптимізація розслідування злочинів й удосконалення процесу доказування їх обставин на досудових та судових стадіях кримінального судочинства відповідно до загальноєвропейських стандартів кримінальної юстиції на сьогодні має важливе

значення для прискорення політичної та економічної інтеграції України у структури Європейського Союзу. Розуміння цього Президентом України В.Ф. Януковичем призвело до створення ним Указом № 820/2010 від 17.08.2010 року Робочої групи з питань реформування кримінального судочинства.

Аналіз останніх двох проектів КПК України - законопроекту № 1233 народних депутатів В.Р. Мойсика, І.В. Вернидубова, С.В. Ківалова, Ю.А. Кармазіна та проекту КПК України, розробленого у 2009 році Робочою групою Кабінету Міністрів України, та супровідних документів до них, приводить нас до висновку, що відображені в них концептуальні положення щодо структурної розбудови кримінального процесу в Україні носять дискусійний характер. Обраний їх авторами напрям законодавчого посилення охорони прав і свобод фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави, яким заподіяно шкоду злочину в рамках визначених Конституцією України функцій органів суду, прокуратури та інших правоохоронних органів є беззаперечно вірним. Однак, реформа кримінальної юстиції не повинна проводитися за принципом заперечення і руйнування всього попереднього, що визиває справедливу критику з боку провідних фахівців в сфері кримінальної юстиції в Україні¹. Багато положень чинного кримінально-процесуального законодавства перевірені практикою довели свою ефективність і відповідність європейським стандартам, про що, зокрема, свідчать висновки Венеціанської комісії щодо так званої малої судової реформи 2000 року. На наше переконання реформа у сфері кримінального судочинства

¹ Див., наприклад: Грошевий Ю. Проблеми реформування кримінального судочинства // Право України. - 2009. - № 2. - С. 4-10; Маляренко В. До питання доктрини кримінальної юстиції в Україні // Право України. - 2009. - № 2. - С. 11-23; Оніщук М. Новий Кримінально-процесуальний кодекс України суттєво посилить захист прав людини та підвищить ефективність розслідування злочинів // Право України. - 2009. - № 2. - С. 24-28; Потгорецький М. Новий КПК України: політичні, теоретичні та юридичні питання // Право України. - 2009. - № 2. - С. 29-35; Лобойко Л. Основні підстави і цілі реформування кримінально-процесуального законодавства України // Право України. - 2009. - № 2. - С. 36-42; Нор В. Захист у кримінальному судочинстві майнових та особистих прав потерпілих від злочину за проектами КПК України: здобутки та прорахунки // Право України. - 2009. - № 2. - С. 43-51; Зеленецький В., Лобойко Л. Загальні напрями підвищення ефективності діяльності органів кримінального переслідування // Право України. - 2009. - № 2. - С. 52-59.

повинна йти шляхом створення такого кримінально-процесуального механізму, при якому належним чином забезпечуватиметься баланс публічних та приватних прав та інтересів, адже кримінальне судочинство здійснюється в інтересах всього суспільства і в інтересах окремої людини зокрема. Структурні зміни кримінального процесу, наприклад, шляхом скасування стадії порушення кримінальної справи, як це передбачено у проєкті КПК України Кабінету Міністрів України 2009 року, повинні узгоджуватися із цими положеннями. Положення щодо процесуальної економії не повинні стояти вище за права людини. Історії вітчизняних органів кримінального переслідування відомо, що значне спрощення кримінально-процесуального провадження у 20-ті роки минулого століття призвело до того, що одночасно у кожного слідчого у провадженні знаходилося в середньому 45 кримінальних справ¹. Це може привести до численних слідчих помилок та зловживань службовим становищем з боку працівників правоохоронних органів. Хоча й відкидати повністю напрям спрощення кримінального процесу теж буде не вірним. Однак провести виважене його спрощення можливо лише на підставі чіткого визначення часових витрат на провадження по кримінальній справі за чинним кримінально-процесуальним законом та з урахуванням цих даних проведення розрахунків часових витрат на досудове та судове провадження за розроблюваними положеннями нового Кримінально-процесуального кодексу України.

Питанням визначення оптимального навантаження на слідчого приділяли увагу в своїх дослідженнях В.П. Бахін, О.В. Гамаль, Г.Г. Зуїков, М.В. Кожевников, В.С. Кузьмічов, А.М. Ларин, Б.Я. Петелін, М.І. Порубов, А.Р. Ратінов, А.Б. Соловйов, В.Ф. Статкус, В.В. Топчій, І.М. Шопіна та ін. Однак, в їхніх працях не містяться дані щодо кількості часу, що витрачається на провадження окремих процесуальних та інших дій органом дізнання та слідчим при розслідуванні злочинів. Не отримали свого належного опису способи отримання ними даних про оптимальне навантаження на слідчого, що утруднює їх критичну оцінку та належне використання на практиці для диференційованого визначення часових витрат на розслідування криміналь-

¹ Див.: Кожевников М.В. Учреждение советской прокуратуры // Ученые записки МГУ. - 1969. - Вып. 145. - Кн. 35. - С. 23.

них справ різної категорії складності. Не врахування існуючих у спеціальній літературі даних щодо навантаження на слідчого під час перегляду у 2007 році підслідності очевидно є одним із чинників перенавантаження слідчих органів внутрішніх справ, коли вони для своєчасного завершення провадження по кримінальним справам майже постійно працюють в умовах посиленого варіанту несення служби, що в умовах низького рівня оплати їх праці спричиняє некомплект в слідчих підрозділах ОВС України.

Згідно із програмою дослідження слідчим управлінням УМВС України в Луганській області у серпні 2010 року була підготовлена вказівка, згідно з якою були визначені 50 слідчих зі слідчим стажем від 3 років і більше із 5 слідчих підрозділів міської та 5 слідчих підрозділів ОВС сільської зони, які згідно зі встановленою формою з 1 вересня по 31 грудня 2010 року писали щоденні звіти із зазначенням витраченого часу на проведення процесуальних та інших дій (вивчення матеріалів дослідчої перевірки, кримінальної справи, що доручено прийняти до провадження, складання різних планів по кримінальній справі, процесуальних та інших документів, отримання санкції на арешт, направлення та отримання запитів на підприємствах, установах, організаціях, різного роду технічної роботи по кримінальній справі та ін.). Контроль та відповідальність за точність даних у звітах було покладено на начальників відповідних слідчих підрозділів, які періодично нами перевірялись. За результатами узагальнення отриманих даних була складена модель розслідування кримінальної справи щодо злочину загально-кримінальної спрямованості, через їх найбільше розповсюдженими в структурі злочинності в Україні (див. Таблицю 1). При здійсненні розрахунків часових витрат на проведення окремих дій були вираховані мінімальний, максимальний та середній показники часу на їх проведення, що умовно відображають складність проведення конкретної дії, а у їх підсумку складність кримінальної справи в цілому. Кількість же вказаних у наведеній у Таблиці 1 моделі розслідування кримінальної справи слідчих та інших дій вираховувалась як середній показник їх проведення по кримінальним справам, що знаходились у провадженні слідчих, що приймали участь у дослідженні.

Таблиця 1

**Модель часових витрат на розслідування однопізодної кримінальної
справи про злочин загально кримінальної спрямованості**

№	Різновид дії	Мінімальний / максимальний / середній час в хв.	Середня кількість виконаних дій	Сумарні мінімальні / максимальні / середні часові витрати в хв.
1.	Огляд місця події (виїзд, огляд, складання протоколу)	85/495/215	1	85/495/215
2.	Оформлення фототаблиці	25/80/45	1	25/80/45
3.	Відбір пояснення	25/180/65	8	200/1440/520
4.	Призначення дослідження (складання відношення на дослідження, доставка матеріалів на дослідження до НДЕКЦ, Бюро судово-медичних експертиз та ін.)	60/200/85	1	60/200/85
5.	Отримання результатів дослідження	40/210/80	1	40/210/80
6.	Складання запитів на підприємства, установи, організації	10/50/35	1	10/50/35
7.	Отримання відповідей на запити	120/200/185	1	120/200/185
8.	Вивчення матеріалів дослідчої перевірки	60/130/80	1	60/130/80
9.	Складання постанови про порушення кримінальної справи та прийняття її до свого провадження	15/60/35	1	15/60/35
10.	Заповнення статистичних карток та їх підписання	15/40/30	1	15/40/30
11.	Складання початкового плану розслідування по кримінальній справі	30/260/85	1	30/260/85
12.	Поточне планування розслідування по кримінальній справі (корегування плану два рази на тиждень протягом двох місяців)	15/45/20	10	150/450/200

13.	Календарне планування роботи (три рази на тиждень протягом двох місяців)	15/45/25	24	360/1080/600
14.	Виклик потерпілого по телефону	5/10/5	1	5/10/5
15.	Складання та направлення повісток потерпілому, свідкам	3/6/3	10	30/60/30
16.	Складання постанови про визнання потерпілим та/або цивільним позивачем	20/45/25	1	20/45/25
17.	Складання плану допиту потерпілого	30/50/40	1	30/50/40
18.	Визнання потерпілим та цивільним позивачем, роз'яснення процесуальних прав, допит потерпілого із складанням відповідних документів	45/180/90	1	45/180/90
19.	Проведення додаткового допиту потерпілого, складання протоколу	20/50/35	1	20/50/35
20.	Визнання цивільним позивачем, допит представника цивільного позивача із складанням відповідних документів	35/200/85	1	35/200/85
21.	Складання плану допиту свідка	30/50/40	10	300/500/400
22.	Виклик свідка по телефону	3/5/3	10	30/50/30
23.	Допит свідка	25/240/85	10	250/2400/850
24.	Складання доручень (окремих доручень) по кримінальній справі	15/120/45	2	30/240/90
25.	Винесення постанови про передачу провадження по кримінальній справі	15/30/25	1	15/30/25
26.	Заповнення статистичних карток та їх підписання	15/40/30	1	15/40/30
27.	Складання постанови про прийняття кримінальної справи до свого провадження	15/30/25	1	15/30/25

28.	Складання постанови про проведення виїмки	25/55/35	1	25/55/35
29.	Виїзд на місце проведення виїмки, проведення виїмки із складанням протоколу	30/240/105	1	30/240/105
30.	Складання подання про проведення обшуку у житлі громадянина	20/55/35	1	20/55/35
31.	Підписання подання про проведення обшуку в прокуратурі	30/80/55	1	30/80/55
32.	Отримання в суді постанови про проведення обшуку в житлі громадянина	145/270/200	1	145/270/200
33.	Прибуття на місце обшуку, проведення обшуку, складання протоколу	145/270/200	1	145/270/200
34.	Допит понятих, що приймали участь у обшуку, в якості свідків із складанням протоколу	15/30/15	2	30/60/30
35.	Пред'явлення предметів для впізнання із складанням протоколу	30/120/75	1	30/120/75
36.	Складання протоколу про огляд предметів/документів и постанови про залучення їх до матеріалів кримінальної справи в якості речових доказів	15/240/70	1	15/240/70
37.	Складання рапорту на передачу речових доказів до камери зберігання речових доказів та передача їх до камери	20/120/45	1	20/120/45
38.	Складання постанови про призначення судової експертизи з отриманням консультацій, вивченням спеціальної літератури	15/240/80	2	30/480/160
39.	Направлення матеріалів на експертне дослідження до експертної установи	15/240/120	2	30/480/240

40.	Отримання висновку судової експертизи	15/240/120	2	30/480/240
41.	Складання доручення про встановлення місцезнаходження підозрюваного у скоєнні злочину	10/40/25	1	10/40/25
42.	Складання відповідних документів для об'явлення в розшук особи, що вчинила злочин, та заупинення провадження по кримінальній справі	40/120/80	1	40/120/80
43.	Заповнення статистичних карток на об'явлення в розшук та їх підписання	15/40/30	1	15/40/30
44.	Складання постанови про відновлення провадження по кримінальній справі	15/25/20	1	15/25/20
45.	Заповнення статистичних карток та їх підписання	15/40/30	1	15/40/30
46.	Складання плану допиту підозрюваного	30/50/40	1	30/50/40
47.	Затримання особи за підозрою у вчиненні злочину в порядку ст. 115 КПК України із складанням відповідних документів	20/100/45	1	20/100/45
48.	Складання постанови про допущення захисника до кримінальної справи	10/25/15	1	10/25/15
49.	Допит підозрюваного	100/240/180	1	100/240/180
50.	Виклик учасників впізнання особи	5	2	10
51.	Пошук та запрошення статистів	15/30/20	2	30/60/40
52.	Пред'явлення особи для впізнання із складанням протоколу	30/120/65	1	30/120/65
53.	Складання запитів до наркологічного / психоневрологічного диспансерів	10/20/15	2	20/40/30
54.	Отримання відповідей на запити з наркологічного / психоневрологічного диспансеру	120/180/130	2	240/360/260

55.	Складання та направлення запиту на спецперевірку	5/20/15	1	5/20/15
56.	Отримання відповідей за результатами спецперевірки	5/15/10	1	5/15/10
57.	Складання та направлення запитів на отримання копій вироку з суду	10/30/25	1	10/30/25
58.	Отримання копії вироку з суду	10/45/30	1	10/45/30
59.	Складання запитів до підприємств, установ, організацій	10/50/35	1	10/50/35
60.	Отримання відповідей на запити з підприємств, установ, організацій	120/200/185	1	120/200/185
61.	Ознайомлення підозрюваного та його захисника з постановою про призначення судової експертизи та із висновками експертизи	10/30/25	4	10/30/100
62.	Складання постанови про відхилення клопотання підозрюваного та його захисника щодо проведення експертизи	25/40/35	1	25/40/35
63.	Складання плану допиту обвинуваченого	30/60/55	1	30/60/55
64.	Виклик захисника	5	1	5
65.	Складання постанови про притягнення особи в якості обвинуваченого	30/120/80	1	30/120/80
66.	Пред'явлення обвинувачення, роз'яснення процесуальних прав та складання відповідних документів	30/80/55	1	30/80/55
67.	Допит обвинуваченого	30/240/150	1	30/240/150
68.	Підготовка документів про обрання запобіжного заходу взяття під варту та обрання запобіжного заходу в суді	210/300/280	1	210/300/280
69.	Заповнення статистичних карток та їх підписання	15/40/30	1	15/40/30

70.	Виклик учасників очної ставки	10	2	20
71.	Складання плану проведення очної ставки	30/50/40	1	30/50/40
72.	Проведення очної ставки	55/175/120	2	55/175/240
73.	Складання та підписання постанови про переведення обвинуваченого із СІЗО до ІТТ	135/180/160	1	135/180/160
74.	Складання плану проведення відтворення обстановки та обставин події	30/100/85	1	30/100/85
75.	Проведення відтворення обстановки та обставин події	40/360/220	1	40/360/220
76.	Складання постанови про накладення арешту на майно обвинуваченого	10/25/20	1	10/25/20
77.	Накладення арешту на майно обвинуваченого	10/95/40	1	10/95/40
78.	Складання плану допиту обвинуваченого	30/60/55	1	30/60/55
79.	Виклик захисника	5	1	5
80.	Складання постанови про пред'явлення остаточного обвинувачення	30/120/80	1	30/120/80
81.	Пред'явлення остаточного обвинувачення, роз'яснення йому процесуальних прав	30/80/55	1	30/80/55
82.	Допит обвинуваченого	30/240/150	1	30/240/150
83.	Складання постанови в порядку ст. 23-1 КПК України	15/210/50	1	15/210/50
84.	Технічна робота з матеріалами кримінальної справи	180/480/320	1	180/480/320
85.	Об'явлення потерпілого / представнику цивільного позивача про завершення досудового розслідування по кримінальній справі	10/15/10	2	20/30/20
86.	Ознайомлення потерпілого з матеріалами кримінальної справи	320/540/360	1	320/540/360
87.	Ознайомлення представника цивільного позивача з матеріалами кримінальної справи	30/90/60	1	30/90/60

88.	Виклик захисника	5	1	5
89.	Об'явлення обвинуваченому та його захиснику про завершення досудового розслідування по кримінальній справі	10/15/10	1	10/15/10
90.	Ознайомлення обвинуваченого та його захисника з матеріалами кримінальної справи	320/840/720	1	320/840/720
91.	Складання постанови про відмову в задоволенні клопотання обвинуваченого та його захисника	25/40/35	1	25/40/35
92.	Складання обвинувального висновку та інших документів, остаточне зшиття матеріалів кримінальної справи	240/540/480	1	240/540/480
93.	Заповнення статистичних карток та їх підписання	15/40/30	1	15/40/30
94.	Здача кримінальної справи в прокуратуру	60/190/120	1	60/190/120

Узагальнення наведених у Таблиці 1 даних свідчить, що умовно на розслідування однієї кримінальної справи з направленням її до суду з обвинувальним висновком при 44-годинному робочому тижні потрібно: мінімум 90 робочих годин або 2 тижні; максимум 310 робочих годин або 7 тижнів відповідно; в середньому ж 180 робочих годин або 4 тижні. Майже третина цього часу йде на збір матеріалів дослідчої перевірки з порушенням кримінальної справи та проведення дізнання. Отже, у випадках коли слідчі приймають до свого провадження кримінальну справу направлену з органу дізнання, витрати їх робочого часу на подальше їх розслідування складають: мінімум 67 робочих годин або 1,5 тижні; максимум 217 робочих годин або 5 тижнів; а в середньому 138 робочих годин або 3 тижні. По кримінальним справам, по яким провадження відносно обвинувачених закривається, відповідно до отриманих нами даних, витрати робочого часу складають: мінімум 45 робочих годин або 1 тиждень (з них часові витрати слідчих - 24 години або 0,5 тижня); максимум 194 години або 4,5 тижні (частка робочого часу слідчих - 101 година або 2,2 тижня); а в середньому 98 робочі години або 2 тижні (частка робочого часу слі-

дчих – 55 годин або 1,2 тижня). Важливим напрямом роботи слідчих ОВС є проведення дослідчих перевірок по фактам виявлення трупів з подальшим прийняттям, за наявності на то законних підстав, процесуальних рішень про відмову в порушенні кримінальної справи. На такі дослідчі перевірки слідчі витрачають мінімум 13 годин або 0,3 тижні, максимум 44 години або 1 тиждень, а в середньому 22 години або 0,5 тижня.

Таким чином, наведені дані дозволяють визначити, що щомісячно при 44-годинному робочому тижні з урахуванням днів чергування у складі слідчо-оперативної групи та відпочинку в залежності від ступеню складності у провадженні слідчих можуть знаходитися від 3 до 5 кримінальних справ, по яким одночасно може проводитися розслідування, а за рік (з урахуванням відпустки) – від 33 до 55. Щомісяця до суду із обвинувальним висновком в залежності від складності одним слідчим може направлятися від 1 до 2 кримінальних справ та додатково відповідно від 3 до 1 кримінальної справи, провадження по яким відносно обвинувачених закривається. Слідчі, що спеціалізуються на розслідуванні тяжких злочинів проти особистості, щомісяця можуть направляти до суду 1 кримінальну справу та здійснювати від 1 до 3 дослідчих перевірок з прийняттям рішення про відмову в порушенні кримінальної справи по фактам виявлення трупів. Тобто за рік слідчі можуть завершити провадження по кримінальних справах у кількості від 11 до 55, середня ж кількість таких кримінальних справ складає 33 на рік.

Важливість для слідчої практики наведених нами даних полягає не тільки у диференційованому визначенні часових витрат на розслідування кримінальних справ різної категорії складності з метою забезпечення оптимального їх розподілення між слідчими, але й можливістю їх використання для критичної оцінки новачій кримінально-процесуального законодавства шляхом обрахунку витрат робочого часу на провадження по кримінальним справам при розробці проекту нового кримінально-процесуального кодексу України, результати яких й визначатимуть реальність спрощення кримінального процесу та економічний ефект у вигляді підвищення продуктивності роботи органу дізнання, слідчих, прокурора та суддів.